शनेर्वारे शूले गच्छन्नदोषभागिति"। अथ तिथिदोहदं वसन्ततिलकाच्छन्दसाह पक्षादित इति। पक्षादिः प्रतिपत्तस्याः ल्यप्लोपे पञ्चमी। प्रतिपदादिपञ्चदशतिथिषु क्रमेण तिथिदोहदं भुक्त्वा व्रजेत्। यथा प्रतिपदि अर्कस्य वृक्षविशेषस्य दलानि पर्णानि। द्वितीयायां तण्डुलवारिक्षालिततण्डुलजलम्। तृतीयायां सर्पिर्घृतम्। चतुर्थ्यां श्राणा यवागूः। पञ्चम्यां हविष्यं मुद्गादि। षष्ठ्यां हेमजलं प्रक्षालितसुवर्णजलम्। सप्तम्यामपूपम्। अष्टम्यां रुचकं बीजपूरफलम्। "फलपूरो बीजपूरो रुचको मातुलिङ्गके" इत्यमरः। नवम्यामम्बु जलम्। दशम्यां धेनुमूत्रं स्त्रीगवीमूत्रं न तु वृषमूत्रं धेनुशब्दग्रहणात्। एकादश्यां यावान्नं यवविकारम्। द्वादश्यां पायसम्। त्रयोदश्यां गुडमिक्षुविकारं, चतुर्दश्यामसृक् रुधिरम्। पञ्चदश्यामन्नमुद्गानोदनमिश्रितमुद्गान्। यदाह बृहस्पतिः "अर्कपत्रं भवेद्यातुः प्रथमायान्तु भक्षणम्। द्वितीयायां भवेद्यातुर्भक्ष्यं सत्तण्डुलोदकम्। तृतीयायां तथा सर्पिर्यवागूः स्यात्ततः परम्। पञ्चम्यां तद्धविष्यं स्यात् षष्ठ्यां वा काञ्चनोदकम्। अपूपभुक्तिः सप्तम्यामष्टम्यां बीजपूरकम्। नवम्यां तोयपानं स्याद्गोमूत्रन्तु ततःपरम्। एकादश्यां यवानद्यात् द्वादश्यां पायसं पिबेत्। त्रयोदश्यां गुडं लेह्यं रुधिरं स्याच्चतुर्दशे। मुद्गौदनं भवेद्भोज्यं पञ्चदश्यां यियासतः। पक्षयोरुभयोरेवं यात्रायोगे विधिः स्मृतः" इति। दैवज्ञमनोहरेऽपि क्वचिद्भेदः। यथा "अर्कदलतण्डुलोदकसर्पींषि हविष्यदधिसुवर्णपयः। तिलवारिबीजपूरकमध्वाज्यकमूत्रपिष्टिकाश्चापि। तिलपिष्टकदम्बमूलानि शाकमथ शस्तवृक्षपर्णानि प्रतिपत्प्रभृतिषु भुक्त्वा प्रस्थाता सिद्धिमाप्नोतीति"। ननु "आलभ्यालभ्य भक्ष्यान् वा स्मृत्वा दृष्ट्वाथ तान् व्रजेत्। दत्त्वा वा सिद्धिमाप्नोति दुष्टभादिषु भूपतिरिति" गुरूक्तेः दुष्टवारादिषु दोहदाभिधानं सार्थकम्। विहितेषु पुनर्नक्षत्रतिथिवारादिषु दोहदाभिधानं व्यर्थम्। दोषनिवारणफलको हि दोहदस्तदभावे वैयर्थ्यप्रसङ्गात्। उच्यते। दुष्टभादिषु भूपतिरित्यत्र दुष्टत्वं किन्नैसर्गिकमुताप्यत् अहितनक्षत्रेष्वपि क्रूरग्रहसाहित्यादिर्महान् दोषः सम्भावितोऽस्ति तदपाकरणाय दोहदाभिधानं सार्थकम् एवं सर्ववर्णानामपि पारिघदण्डे विरुद्धताराक्रूरग्रहसाहित्यादिमहादोषनिवारणाय दोहदोक्तेः पार्थक्याच्च। एवं विहिततिथिदोहदाभिधानं योगिन्यादिदोषनाशार्थम्। "सक्रूरराशेरशुभा तिथिः स्यात्" इत्येतद्दोषनिवारणार्थं च। तद्दोषाभिधानं च रत्नमालायाम्। "आद्याश्चतस्रः क्रियपूर्वकाणां मेषाच्चतुर्णामिह पञ्चमी स्यात्। पराः परेषां परतस्तथैव सक्रूरराशेरशुभा तिथिः स्यात्" इति। एवं वारदोहदोक्तिरपि वक्रिग्रहवारशूलादिदोषहान्या सार्थिका दिग्दोहोक्तिरपि त्रिविधप्रतिबुधप्रतिशुक्रप्रतिभौमादिदोषहान्या सार्थिका" पी०धा०

तत्र गर्भे "सुदक्षिणा दोहदलक्षणं दधौ" रघुः। अभिलाषे "उदकक्रीडादोहदागतानाञ्च" काद० गर्भिण्यभिलाषे "प्रजावती दोहदशंसिनी ते" रघुः ५पुष्पोद्गमौषधे च "कुसुमं कृतदोहदस्त्वया यदशोकोऽयमुदीरयिष्यति" रघुः "काङ्क्षत्यन्योवदनमदिरादोहदच्छद्मनास्याः" मेघः अशोकबकुलयोः स्त्रीपदताडनगण्डूषमदिरे दोहदमिति प्रसिद्धिः। "स्त्रीणां स्पर्शात् प्रियङ्गुर्विकसति बकुलः शीधुगण्डूषसेकात् पादाघातादशोकस्तिलककुरुवकौ वीक्षणालिङ्गनाभ्याम्। मन्दारो नर्मवाक्यात् पटुमृदुहसनात् चम्पको वक्त्रवातात् चूतो गीतान्नमेरुर्विकसति च पुरोनर्तनात् कर्णिकारः" मल्लि० धृतवाक्यम्

दोहदलक्षण न० दोहदस्य गर्भस्य लक्षणं यत्र। १वयःसन्धौ ६त०। २गर्भलक्षणे च।

दोहदवती स्त्री दोहद+अस्त्यर्थे मतुप् मस्य वः। द्रव्यविशेषाभिलाषवत्यां गर्भिण्याम् अमरः। दोहदान्विताप्यत्र हेमच०।

दोहन न० दुह-भावे ल्युट्। १अन्तःस्थितद्रवद्रव्यस्य बहिर्निःसारणरूपे व्यापारे (दोओया) करणे ल्युट् ङीप्। २दोहनसाधनपात्र्याम् शब्दरत्ना०।

दोहल पु० दोहमाकर्षं लाति गृह्णाति ला-क। १इच्छायां २दोहदशब्दार्थे च शब्दार्थकल्प०। "अशोक! यदि सद्यएव मुकुलैर्न सम्पत्स्यसे सुधा वहसि दोहलं ललितकामिसाधारणम्" मालविका० ततः अस्त्यर्थे मतुप् मस्य वः। ङीप् दोहलवती १दोहदवत्यां स्त्रियां शब्दार्थचि०। २अशोकवृक्षे स्त्री राजनि० गौरा० ङीष् दोहली।

दोहस् पु०दुह-भावे असुन्। दोदने प्रक्षारणे "वृषा कृष्णे समूहे दोहसा दिवः" ऋ०१०।११।१ "दोहसा दोहनेन" भा०

दोहसे अव्य०दुह-तुमर्थे "सेसेनऽसेन" इत्यादि पा० ३।४।९ सू० तुमर्थे असेन्। दोग्धुमित्यर्थे "मर्त्तेष्वन्यद्दोहसे"